

δημορφες και καλλιτεχνικές του παραβολές και εικόνες των ιδεών, σχεδόν δημοτική. Ο Βένερ είναι μάστορας της γλώσσας. Στο σχηματισμό λέξεων θυμίζει τον Ψυχάρη και τον Παλαμά, εάν επιτρέπεται η σύγκριση μεταξύ συγγράμμεων δύο τόσο διάφορων γλωσσών, όπως είναι η ρομανική και η γερμανική.

Το πιο γνωστό γερμανικό λογοτεχνικό έργο για τον παγκόσμιο πόλεμο είναι το *Ρεμάρκ «Γίποτε νεώτερο στο δυτικό μέτωπο»*, αλλά όχι το καλύτερο, όπως νομίζουν και στην Ελλάδα. Έχουν γραφή από το *Ρεμάρκ* και από πάντων έπειτα τόσα άλλα βιβλία στη Γερμανία, «ὅν οὐκ ἔστιν ἀριθμῶς». Ο *Ρεμάρκ* επιβλήθηκε, επειδή είχε την τύχη να εκδοθῇ από τον Ούλσταϊν, το μεγαλύτερο εκδοτικό οίκο της Γερμανίας και ίσως ὅλου τοῦ κόσμου για την ελαφριά φιλολογία. Το έργο του *Ρεμάρκ* αρπάζει, συγκινεί, αυτό είναι βέβαιο. Αλλά ξεταξόμενο από την άποψη της αυστηρῆς λογοτεχνικῆς κριτικῆς είναι πολὺ κατώτερο από το «*Βαρὺ πυροβολικὸ γύρω στη Γερμανία*» του Μπόμπελμπουργκ, από το «*Πόλεμος*» του Ρέν και από πάντων πολὺ κατώτερο από το «*Εφτά ἐνώπιον τοῦ Βερντέν*» τοῦ Βένερ. Ἡ ἐκατόμβη τοῦ Βερντέν, πού καταβρόχτησε ἐνάμιση ἑκατομμύριο Γάλλους και Γερμανούς, ὅλο ἐκλεχτὰ παλλίζαρια, περιγράφεται ἀπὸ τὸν Βένερ, πού ὁ ἴδιος πολέμησε και πληγώθηκε ἐκεῖ, ὄχι μόνο με ἓνα τρόπο πού ἀρπάζει, πού συγκινεῖ, ἀλλὰ και με ἓνα τρόπο πού σὲ κάνει νὰ φιλοσοφήσῃς ἀπὼν στὰ ἀνθρώπινα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἴστερα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ ἔργου σου φαίνονται πιωτένια, γελοῖα ἀπέναντι σὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο λέμε Μοῖρα, Προωμένο. Ο Βένερ εἶναι ἐθνικὸς ποιητής, ἀλλὰ ὄχι με τὴν ἔννοια τοῦ μακαρίας μνήμης «*ζη-ζωπόλεμου*», τοῦ «*Hurrapatrioten*». Ὅπως οἱ Ἕλληνες πολὺ σωστὰ χαρακτηροῦν τὸν Παλαμά σὰν ἓνα «ἐθνικὸ» ποιητὴ, ἔτσι και ἐγὼ τὸν Βένερ. Ο ποιητής στοῦ «*Εφτά ἐνώπιον τοῦ Βερντέν*» ὕμνεῖ τὴ γερμανικὴ παλλικαριά, ἀλλὰ ὄχι λιγώτερα και τὴ θαυμαστὴ αὐτοθυσία τῶν Γάλλων, πρὸ πάντων σὴν ὑπέροχη περιγραφὴ τῆς γαλλικῆς ὑπεράσπισης τοῦ φρουρίου τοῦ Βώ. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι ἓνας ὕμνος στὸν ἡρωϊσμὸ ἐν γένει.

Ο παγκόσμιος πόλεμος 1914—1918 εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἱστορικὸ γεγονός τοῦ κόσμου και γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ πετάξουμε ὅτι ἔχει σχέση με τὴ φοβερὴ αὐτὴ ἐποχὴ, ὅπως κάνουν μερικοὶ «ἔξυπνοι». Κ' ἔτσι και ὁ Βένερ με τὸ δικίον ὕμνεῖ στὸ ἔργο του τὸν ἡρωϊσμὸ ὡς τέτοιον, ἀδιάφορο ἂν εἶτανε γαλλικὸς ἢ γερμανικὸς. Αλλὰ και τὶς φορικαλεότητες τοῦ πολέμου παριστάνει σὰν τέτοιες πού ἦσαν, χωρὶς νὰ μιλάει κάθε τόσο για ἀποπάτους και παρόμοια, ὅπως ὁ *Ρεμάρκ*, σὰ νὰ εἶτανε στὸ μεγάλο πόλεμο τὰ ἀποχωρητήρια τὸ πιὸ σπυρδαλο και ὄχι τὸ αἶμα.

Ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ ρομάντσου τοῦ Βένερ βρίσκεται σὲ τοῦτο: πὼς ὁ ποιητής πέτυχε νὰ

ἐνώσῃ με μαστοριά τις ἱκανεῖς «ἐθνικὲς» ιδέες με τις ἀνθρωπιστικὲς, σὲς ὁποῖες ἀντίκουν ἢ ἀντιθεσία για τὴ μεγάλη ἰδέα, ἔστω λαθεμένη, ἢ π' ἴσῃ και ἡ παλλικαριά.

Τὰ δύο βιβλία τοῦ Βένερ βγήκαν στοῦ Georg Mueller στὸ Μόναχο.

Μόναχο

ΔΡ. Α. ΣΤΑΤ'ΝΒΕΤΖ

H. W. LONGFELLOW

Ο ΑΠΟΚΛΗΡΟΣ

Στὴν Elsie M.

Ἡ μέρα πᾶσι κι ἀπ' τὰ φτεροῖ
τῆς νύχτας τὸ σκοτάδι
πέφτει σὰν τὸ φτερό τ' ἀητοῦ
πού πέφτει στὸ λαγκαθίδι.

Βλέπω τὰ φῶτα τοῦ χωριοῦ
μέσ ἀπ' τὸ πρωτοβρόχι
νὰ λάμπουν, και λύπη βαριά
μ' ἀδράχνει σὰν ἀπόχη.

Λύπη και πόθος δυνατὸς
ἀταίριαστα στὸν πόνο.
Σὰν ἡ βροχὴ τῆς καταχνιᾶς
τῆς θλίψης μοιάζει μόνο.

Ἔλα και διάβασέ μου τὸ
τραγοῦδι πού θὰ γιάνη
κάθε καιμὸν ἀκούμητο
κάθε ἔννοια πού ἔχω βάνη.

Ὅχι τραγοῦδι ξακουστοῦ
βρόδου ἢ παλιοῦ τεχνίτη
κι ὅπου τὸ φῶς του ἀντιφεγγά
στοῦ χρόνου τὸ φεγγίτη.

Τὶ σὰν πολέμου μουσικὴ
τὶς σκέψεις τους ροικᾶω
μ' ἔννοιες πολλῆς—μ' ἀπόψε ἐγὼ
ν' ἀναπαυτῶ ποθᾶω.

Μὰ κάποιον ταπεινοῦ ποιητῆ,
πού τὸ τραγοῦδισμά του,
σὰν καλοκαιρινὴ δροσιά
ξεφρεύγει ἀπ' τὴν καρδιά του.

Πού μέσ στῆς μέρας τὸν καιμῷ,
στῆς νύχτας τὴν ἀνία,
τῆς μουσικῆς του ἀκούγεται
σὰ θαῦμα ἡ μελωδία.

Τέτω τραγοῦδι τὸ βαρὺ
παλιὸ τῆς ἔννοιας σβύνει.
Μοιάζει εὐλογία πού ὁ Θεὸς
στὴν προσευχὴ μας δίνει.

Και διάβασε ἓνα ποίημα
ἀπ' αὐτὰ τῆς ἐκλογῆς σου,
και δὸς στὴ ρίμα τοῦ ποιητῆ
τὸ κάλλος τῆς φωνῆς σου.

Τότε μεμᾶς ἡ μουσικὴ
τὴ νύχτα θὰ γιομίσῃ
και τῆς ἡμέρας τὸν καιμῷ
στὴ γλῶσσα τῆς θὰ σβύσῃ.

Α. ΑΡΕΣΤΗΣ